

THƯƠNG YÊU CON NGƯỜI TRONG TƯ TƯỞNG ĐẠO ĐỨC HỒ CHÍ MINH

THS. PHẠM TIẾN BẮC^(*)

Tóm tắt: Tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh là hệ thống quan điểm sâu sắc về vị trí, vai trò của đạo đức, những chuẩn mực đạo đức cách mạng cơ bản và các nguyên tắc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức. Những vấn đề về đạo đức được Hồ Chí Minh được xem xét một cách toàn diện, phù hợp với từng đối tượng, trong đó có nội dung về thương yêu con người. Bài viết tập trung làm rõ nội dung yêu thương con người trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh và những yêu cầu mà mỗi cấp ủy đảng, đảng viên cần thực hiện nhằm nâng cao đạo đức cách mạng cho đội ngũ cán bộ, đảng viên hiện nay.

Từ khóa: Hồ Chí Minh; thương yêu con người; cán bộ, đảng viên

1 Tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh không những được thể hiện qua các bài viết, bài nói, mà còn được thể hiện qua hành động của Người. Thương yêu con người - một trong những phẩm chất đạo đức cao đẹp trong tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh được xuất phát từ truyền thống nhân nghĩa của dân tộc kết hợp với chủ nghĩa nhân đạo cộng sản và tiếp thu tinh thần nhân văn của nhân loại qua nhiều thế kỷ. Trong đó, bao gồm **những nội dung chủ yếu** sau:

Thứ nhất, tình thương yêu con người được thể hiện trước hết ở mục đích sống của Hồ Chí Minh. Người đã từng nói: “Cả đời tôi chỉ có một mục đích, là phấn đấu cho quyền lợi của Tổ quốc và hạnh phúc của quốc dân. Những khi tôi phải ẩn nấp nơi núi non, hoặc ra vào chốn tù tội, xông pha sự hiểm nghèo - là vì mục đích đó”⁽¹⁾. Với mục đích xuyên suốt và cao cả đó, Hồ Chí Minh xác định, trong xã hội không có gì vẻ vang tốt đẹp bằng phục vụ nhân dân. Tình thương của Người không chung chung, trừu tượng, mà là tình thương cụ thể. Điều này được thể hiện qua sự quan tâm đến toàn thể đồng bào, chiến sỹ cả nước, với đoàn viên, thanh niên, nông dân, các phụ lão, phụ nữ,

^(*)Học viện Chính trị khu vực II, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

nhì đồng... Với mỗi đối tượng, Người đều chỉ ra những công việc cụ thể phải làm để đáp ứng những nguyện vọng, nhu cầu cần thiết của họ. Hồ Chí Minh yêu cầu: “Đảng cần phải có kế hoạch thật tốt để phát triển kinh tế và văn hóa, nhằm không ngừng nâng cao đời sống của nhân dân”⁽²⁾; phải quan tâm giải quyết đời sống cho các tầng lớp nhân dân, việc gì lợi cho dân phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân phải hết sức tránh, biết trân trọng, bảo vệ thành quả lao động của nhân dân, “không được lãng phí thì giờ và tiền bạc của nhân dân”. Chủ trương của Đảng và chính sách của Chính phủ là phải hết sức chăm lo đời sống của dân: “Nếu dân đói, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân rét, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân dốt, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân ốm là Đảng và Chính phủ có lỗi”⁽³⁾. Mỗi cán bộ, đảng viên trước hết phải có tâm, có tình thương yêu con người, quan tâm đến mọi người, không thờ ơ, lãnh đạm; không gây phiền hà, hách dịch với dân, không vô cảm trước những khó khăn, hoạn nạn của dân.

Thứ hai, thương yêu con người gắn liền với việc tin ở dân. Người đã từng viết: “người Đông Dương không chết, người Đông Dương vẫn sống, sống mãi mãi... Đảng sau sự phục tùng tiêu cực, người Đông Dương giấu một cái gì đang sôi sục, đang gào thét và sẽ bùng nổ một cách ghê gớm, khi thời cơ đến”⁽⁴⁾. Với tinh thần quật cường, ý chí kiên quyết và lực lượng vô tận, Người tin rằng, dân tộc ta sẽ vượt qua mọi khó khăn, thử thách. Bởi lẽ, “việc dễ mấy không có nhân dân cũng chịu, việc khó mấy có dân liệu cũng xong”, nhân dân “giải quyết nhiều vấn đề một cách giản đơn, mau chóng, đầy đủ, mà những người tài giỏi, những đoàn thể to lớn, nghĩ mãi không ra”⁽⁵⁾. Trong *Di chúc*, Hồ Chí Minh khẳng định: nhân dân ta rất anh hùng, dũng cảm, hăng hái, cần cù. Từ ngày có Đảng, nhân dân ta luôn đi theo Đảng, rất trung thành với Đảng; đoàn viên và thanh niên nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Với niềm tin đó, “dù khó khăn gian khổ đến mấy, nhân dân ta nhất định sẽ hoàn toàn thắng lợi”. Người cũng chỉ ra rằng, nếu không có nhân

dân thì Chính phủ không đủ lực lượng, sự nghiệp cách mạng giành độc lập dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội chỉ có thể thực hiện được khi mà hàng chục triệu nhân dân đã được giác ngộ đầy đủ và lao động sáng tạo. Nói như vậy, để chúng ta hiểu rằng, tin ở dân, học ở dân, tôn trọng dân, dựa vào dân thì sẽ tạo ra sức mạnh to lớn, thực hiện thắng lợi mọi nhiệm vụ.

Thứ ba, thương yêu con người là phải có tình đồng chí. Hồ Chí Minh luôn căn dặn cán bộ, đảng viên phải có tình đồng chí thương yêu lẫn nhau. Tình thương yêu đó được thể hiện trên nguyên tắc tự phê bình và phê bình một cách chân thành nghiêm túc, phê bình trên cơ sở xây dựng, giúp đỡ nhau cùng tiến bộ - đây chính là cái tâm của người phê bình. Điều này khác xa so với thái độ bao che, dĩ hòa vi quý, chia bè, kết cánh, phê bình để hạ bệ nhau, làm giảm uy tín của nhau, từ đó làm tổn thất cho Đảng, cho cách mạng. Tình đồng chí là điều mà Hồ Chí Minh đặc biệt coi trọng. Trong *Di chúc*, năm 1965, Người viết: “Trong Đảng thực hành dân chủ rộng rãi, thường xuyên nghiêm chỉnh tự phê bình và phê bình là cách tốt nhất để củng cố và phát triển sự đoàn kết và thống nhất của Đảng”. Năm 1966, Người ghi thêm: “Phải có tình đồng chí yêu thương nhau”⁽⁶⁾. Năm 1968, khi làm việc với cán bộ Ban Tuyên huấn Trung ương về việc xuất bản sách “Người tốt, việc tốt”, Người nhắc nhở: “Hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin là phải sống với nhau có tình, có nghĩa. Nếu thuộc bao nhiêu sách mà sống không có tình, có nghĩa thì sao gọi là hiểu chủ nghĩa Mác - Lênin được”⁽⁷⁾.

Thứ tư, thương yêu con người cũng được thể hiện qua tinh thần nhân đạo, khoan dung với kẻ thù. Trong thư trả lời Tổng thống Mỹ Richard Milhous Nixon, Hồ Chí Minh viết: “Tôi vô cùng công phẫn trước những tổn thất và tàn phá do quân Mỹ gây ra cho nhân dân và đất nước chúng tôi; tôi cũng rất xúc động thấy ngày càng có nhiều thanh niên Mỹ chết vô ích ở Việt Nam vì chính sách của nhà cầm quyền Mỹ”⁽⁸⁾. Người tìm mọi cách để tránh chiến tranh, vì có chiến tranh là có đổ máu, dù là bên ta hay bên địch. Người nói: “Tôi nghiêng mình trước anh hồn những chiến sĩ và đồng bào Việt Nam, đã vì Tổ quốc mà hy sinh tính mệnh. Tôi

cũng ngậm ngùi thương xót cho những người Pháp đã tử vong. *Than ôi*, trước lòng bác ái, thì máu Pháp hay máu Việt cũng đều là máu, người Pháp hay người Việt cũng đều là người⁽⁹⁾.

Đối với những tù binh, Người kêu gọi các chiến sĩ và đồng bào ta nêu cao tinh thần nhân nghĩa, đối xử nhân đạo: “Đối với những người Pháp bị bắt trong lúc chiến tranh, ta phải canh phòng cẩn thận, nhưng phải đối đãi với họ cho khoan hồng. Phải làm cho thế giới, trước hết là làm cho dân Pháp biết rằng: Chúng ta là quang minh chính đại. Chúng ta chỉ đòi quyền độc lập tự do, chứ chúng ta không vì tư thù tư oán, làm cho thế giới biết rằng chúng ta là một dân tộc văn minh, văn minh hơn bọn đi giết người cướp nước⁽¹⁰⁾. Với lòng nhân ái, thương yêu con người, Hồ Chí Minh đã làm giảm đi nhiều lần tổn thất của chiến tranh đem lại, làm dịu đi sự hận thù giữa hai dân tộc, hai quốc gia đối địch nhau trong chiến tranh. Chính vì lẽ đó, cố Thủ tướng Ấn Độ P.J.Nê-Ru đã từng nhận xét: về cơ bản, Người là một con người của quần chúng, một lãnh tụ có sự kết hợp hiếm có giữa lòng khoan dung tốt độ và ý chí kiên quyết nhất, xét theo bất cứ tiêu chuẩn nào, Người cũng là một nhân vật nổi bật nhất trong thời đại chúng ta.

Thứ năm, thương yêu con người đồng nghĩa với việc chăm lo xây dựng, phát triển cho con người; xây dựng một xã hội tốt đẹp. Phát triển con người là vấn đề có ý nghĩa chiến lược, sự hưng hay suy của một dân tộc, quốc gia không chỉ là dân tộc ấy, quốc gia ấy đã từng giải quyết nhiệm vụ lịch sử đặt ra cho họ như thế nào, mà còn là chuẩn bị con người cho tương lai ra sao. Người đã chỉ ra rằng: “Mỗi con người đều có thiện và ác trong lòng. Ta phải làm cho phần tốt ở mỗi con người này nở như hoa mùa Xuân và phần xấu bị mất dần đi⁽¹¹⁾ và vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người. Phẩm chất, năng lực của con người không phải có sẵn, cũng không phải từ trên trời rơi xuống, mà nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hằng ngày mà phát triển và củng cố. Do đó, cần quan tâm đào tạo, bồi dưỡng cho chiến sĩ trẻ và thanh niên xung phong thành những cán bộ và công nhân có kỹ thuật giỏi, tư tưởng tốt, lập trường vững chắc; chăm lo giáo dục cho

đoàn viên và thanh niên thành những người vừa “hồng” vừa “chuyên”, phải có kế hoạch thiết thực để bồi dưỡng, giúp đỡ phụ nữ, thực hiện quyền bình đẳng cho phụ nữ...

Tóm lại, tình thương yêu con người của Hồ Chí Minh là vô cùng vĩ đại. Sự vĩ đại đó không chỉ ở phạm vi, đối tượng, cách thể hiện... của Hồ Chí Minh, mà nó còn được thể hiện ở chỗ, cả cuộc đời Người đấu tranh cho độc lập, tự do của con người, cho hạnh phúc của nhân dân, nhưng đối với bản thân thì Người lại vô cùng giản dị và thanh đạm.

2. Thời gian qua, đa số cán bộ, đảng viên luôn trau dồi và giữ được phẩm chất, đạo đức cách mạng, yêu nước, yêu dân, chí công, vô tư, gương mẫu, có lối sống trong sạch, lành mạnh. Tuyệt đại đa số cán bộ, đảng viên kiên định mục tiêu và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội do Đảng, Hồ Chí Minh và nhân dân ta đã lựa chọn, hăng hái đi đầu trong công cuộc đổi mới, hoàn thành các nhiệm vụ được giao. Tuy nhiên, thực trạng suy thoái về đạo đức trong đội ngũ cán bộ, đảng viên đã được nêu lên trong Nghị quyết Trung ương 4 khóa XI: “Một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên, trong đó có những đảng viên giữ vị trí lãnh đạo, quản lý, kể cả một số cán bộ cao cấp, suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống với những biểu hiện khác nhau về sự phai nhạt lý tưởng, sa vào chủ nghĩa cá nhân ích kỷ, cơ hội, thực dụng, chạy theo danh lợi, tiền tài, kèn cựa địa vị, cục bộ, tham nhũng, lãng phí, tùy tiện, vô nguyên tắc⁽¹²⁾. Chủ nghĩa cá nhân trong một bộ phận cán bộ, đảng viên, công chức, nhất là những người có chức quyền, đang trở thành vấn đề bức xúc của toàn xã hội, nhưng chậm được phát hiện và ngăn chặn kịp thời, hoặc có ngăn chặn nhưng hiệu quả chưa cao. Một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên thiếu ý thức tu dưỡng, rèn luyện; ở một số cấp ủy, việc giáo dục đạo đức, lối sống còn bị xem nhẹ hoặc mang tính hình thức. Quy định số 08-QĐi/TW, ngày 25/10/2018 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII *Về trách nhiệm nêu gương của cán bộ, đảng viên, trước hết là Ủy viên Bộ Chính trị, Ủy viên Ban Bí thư, Ủy viên Ban Chấp hành Trung ương*, đã cho thấy tầm

quan trọng đối với việc nâng cao đạo đức cách mạng của cán bộ, đảng viên trong tình hình mới.

Việc giáo dục tư tưởng, hướng thái độ và hành động theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh, trong đó có thương yêu con người là việc làm hết sức quan trọng, do đó, mỗi cấp ủy và mỗi cán bộ, đảng viên **cần thực hiện tốt những nhiệm vụ** sau:

Một là, thường xuyên quan tâm đến công tác giáo dục, bồi dưỡng đạo đức, lối sống cho đội ngũ cán bộ, đảng viên, nhất là về trách nhiệm đối với công việc, đối với nhân dân

Hồ Chí Minh đã chỉ ra rằng: “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”⁽¹⁾. Công tác giáo dục phải lấy chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng, cần loại bỏ tính quan liêu, xa dân, thờ ơ, lãnh đạm với dân. Làm cho mỗi cán bộ, đảng viên hiểu được rằng: tận trung với nước, tận hiếu với dân, coi phục vụ nhân dân là lẽ sống cao thượng và là trách nhiệm của mình. Thông qua đó, giúp mỗi người rèn luyện và giữ vững bản lĩnh chính trị, sự kiên định lý tưởng cách mạng, luôn đặt lợi ích của Đảng, của đất nước, dân tộc lên trên hết.

Thứ hai, chấp hành nghiêm túc nguyên tắc tự phê bình và phê bình

Cần phát huy và thực hành dân chủ rộng rãi trong Đảng, thực hiện nghiêm túc nguyên tắc sinh hoạt Đảng, nhất là sinh hoạt chi bộ, thường xuyên đấu tranh tự phê bình và phê bình. Tự phê bình và phê bình là việc phải làm thường xuyên như “rửa mặt hàng ngày” của mỗi cán bộ, đảng viên. Cần thể hiện trách nhiệm cá nhân, có thái độ thực sự cầu thị, lắng nghe ý kiến phê bình của người khác; phải bảo đảm tính giáo dục, tính chiến đấu cao, giúp mỗi cán bộ, đảng viên sau khi sinh hoạt trưởng thành hơn, sự đoàn kết được nâng lên và tình đồng chí thêm gắn bó.

Để hạn chế, loại bỏ quan liêu, xa dân, mệnh lệnh cần xử lý nghiêm những cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ lãnh đạo, quản lý, khi sai phạm. Bên cạnh đó, cần làm tốt việc nêu gương điển hình tiên tiến, nêu gương người tốt, việc tốt nhằm

khuyến khích cán bộ, đảng viên tự giác học tập và rèn luyện, gương mẫu trong đạo đức và lối sống để nhân dân noi theo. Từ đó, nâng cao sức chiến đấu của Đảng, tạo niềm tin trong nhân dân.

Thứ ba, phát huy vai trò của các tổ chức chính trị - xã hội và quần chúng nhân dân trong việc phòng, chống suy thoái đạo đức của cán bộ, đảng viên

Quá trình rèn luyện đạo đức phải được thực hiện trong mọi hoạt động thực tiễn, trong mọi mối quan hệ với tổ chức và cá nhân, trong đời tư cũng như trong sinh hoạt cộng đồng; phải được sự giám sát của cấp ủy và nhân dân trên tinh thần: dựa vào nhân dân để xây dựng Đảng. Cần xây dựng các tổ chức chính trị - xã hội thật sự trong sạch, vững mạnh, tiếp thu có chọn lọc các ý kiến đóng góp của quần chúng nhân dân, tổ chức, đoàn thể đối với tổ chức đảng và cán bộ, đảng viên nhằm ngăn ngừa sự suy thoái đạo đức của cán bộ, đảng viên.

Thứ tư, cần làm tốt công tác cán bộ, tăng cường công tác kiểm tra của Đảng

Trong quá trình xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức cần hết sức coi trọng cả về năng lực công tác lẫn phẩm chất chính trị, đạo đức, lối sống. Cần công khai, minh bạch các khâu đào tạo, bồi dưỡng, sử dụng, đánh giá, đề bạt, luân chuyển cán bộ. Đồng thời, phải kiên quyết đấu tranh đưa ra khỏi bộ máy của Đảng, Nhà nước những người thoái hóa biến chất theo đúng tinh thần: định kỳ kiểm tra, đánh giá chất lượng cán bộ, công chức, kịp thời thay thế những cán bộ, công chức yếu kém và thoái hóa □

(1), (9) và (10) Hồ Chí Minh *Toàn tập*, t.4, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr. 272, 510 và 29-30

(2), (7), (8) và (11) Hồ Chí Minh *Toàn tập*, *Sđd*, t.15, tr. 612, 608, 602 và 872

(3) *Hồ Chí Minh Biên niên tiểu sử*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995, t.6, tr.106

(4) Hồ Chí Minh *Toàn tập*, *Sđd*, t.1, tr.40

(5) Hồ Chí Minh *Toàn tập*, *Sđd*, t.5, tr.335

(6) *Bác Hồ viết Di chúc*, Nxb Sự thật, Hà Nội, 1989, tr.98

(12) Nghị quyết số 12-NQ/TW, ngày 16/01/2012 của Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI, về *Một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay*

(13) Hồ Chí Minh *Toàn tập*, *Sđd*, t.11, tr.612